

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. VII. Factâ separatione conjugum iudicio Ecclesiæ, deprehenso postmodum errore, siquidem una pars sit solemniter professa, non restituitur, secus si contraxit cum alia, vel solum suscepit ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

nec in ea præsumitur triennij experientia, quam jus intendit, nec modica pars anni dicitur, cui unica dies deficit, ut sit dimidia.

298. *Objectio.*

Si dixeris : d. l. i. solum petit usum viæ tringinta diebus intrâ unius anni spatium ; ergo etiam in casu nostro sufficiet usus, seu attentatio copulæ, tringinta diebus intrâ unius anni spatium. Respondet : neg. Consequentiam. Nam de usu viæ habemus expressum textum ; & materia subiecta in nostro casu plus postulat, ut ostendimus.

Diversitas inter hoc triennium & annum Novitiatûs.

Ex qua etiam materia colligitur diversitas inter hoc triennium, & annum Novitiatûs ; quippe hic annus conceditur, ut novitius probet & probetur ; quod melius fit, dum annus est continuus, & non interpolatus. Quamquam etiam Aliqui existiment, continuationem non esse de substantia Novitiatûs ; sed tantum integritatem.

299.

An conitnuatio sit de substantia Novitiatûs. Aliqui negant.

Appositè Gloss. in Reg. 31. de Reg. juris in 6. verb. *Eum qui certus, ibi : Et est hæc regula* (puta, *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*) *in argumentum ad questionem, quâ quaeritur ; an is, qui ingressus Religionem in fine anni exiit, si iterum eandem Religionem ingrediatur, an debeat habere annum. & satis videtur, quod non, per hanc regulam, nisi conditio persona vel Religionis mutata esset.*

Suarez.

Sed hæc regula parum profectò (inquit Suarez to. 3. de Relig. lib. 5. c. 15. n. 2.) probat. Respondetur : multum probare ; quia annus Novitiatûs requiritur, ut Religio certioretur de conditione personæ, & ut novitius certioretur de conditione Religionis, & Religio certa est de conditione personæ ; ergo non oportet eos amplius certiorari per novum annum.

300.

Datur præscriptio, quæ non requirit tempus continuum.

Ut sit de hoc, diversitas colligitur ex subiecta materia, ut dictum est. Idemque dicendum de continuatione temporis requisiti per jus ad præscribendum, ut patet ex materia de Præscriptione, ad quam remitto Lectorem, qui ibi inveniet præscriptionem aliquam, quæ & ipsa non requirit continuationem temporis, quamvis ad plerisque necessaria sit, materiâ & ratione legis sic exigente.

Conclusio ex Sanchez.

Itaque, ut revertamur ad casum nostrum, triennalis experientia copulæ debet esse continua, id est, integra, ita ut interpolatum tempus sit supplendum, quando arbitrio prudentis est notabile, ita ut moraliter loquendo non censeatur plena triennij experientia. Quare sufficit cohabitare triennio, sumpto morali modo, ut communiter solent cohabitare conjuges. Ita Sanchez, sup. n. 6.

301.

Res hæc remittitur ad iudicis arbitrium, ex Averfa.

Hinc bene Averfa q. 13. sect. 5. §. Sed eo, hanc rem remittit ad iudicis arbitrium. Qui (inquit) prudenter dispiciet, quandonam sufficiens experientia censeatur, quâ constanter appareat veram & insuperabilem esse impotentiam inter conjuges. Ad quam interdum conferre plus potest aliqua interpolatio, quam indeficiens continuatio. Et præsertim attendi debet, ut eo tempore conjuges vacaverint ad exercendam copulam, quantum in ipsis est, eâ ratione ; quâ vacare solent alij conjugati : sic enim ex-

Bosco de Matrim. Pars II.

plorare debent suam potentiam, vel impotentiam ; ut tam in eorum conscientia, quam in foro Ecclesiæ, fieri possit iudicium de valore, vel nullitate Matrimonij. Hæc ille.

Sed quid (interrogat quispiam) si post debitam experientiam ac diligentiam, latamque sententiam de nullitate Matrimonij, ob impotentiam existimatam perpetuam ac insuperabilem, appareat conjuges separatos esse potentes ? Respondet :

CONCLUSIO VII.

Factâ separatione conjugum iudicio Ecclesiæ, deprehenso postmodum errore, siquidem una pars sit solemniter professæ, non restituitur, secus si contraxit cum alia, vel solum suscepit Ordines Sacros.

Quadrupliciter (ut notat Sanchez lib. 7. disp. 99. in principio) potest Matrimonium ratione impotentia dissolvi. Primò, ratione frigiditatis viri, ad quam reducitur omnis impotentia ejus absoluta naturalis, undecumque proveniat. Secundò, ratione arctitudinis foeminae ; quia nempe ita arcta est, ut à nemine cognosci valeat, vel saltem ab illo, cui nupserrat. Tertiò, ratione maleficij alterutrius conjugis. Quartò, in genere, ratione impotentia, non allegatâ ejus causâ. Hoc prænotato.

Dico : Conclusionem nostram procedere quocumque ex his modis Matrimonium fuerit dissolutum, siue conjuges fuerint separati ; videlicet eos rursùm esse conjuges, seu prius Matrimonium esse restaurandum, si postmodum respectu invicem reperiantur potentes, qui antea iudicati fuerant impotentes.

Exemplum primi modi habemus in cap. 1. de Frigid. *Accepisti mulierem, & per aliquod tempus habuisti ..... & nunc primum dixisti, te esse frigidam naturam ..... separari potestis, eâ tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, reus perjurij iudicaberis, & iterum post peccatum penitentiam, priora connubia reparare debebis.*

Ubi Gloss. verb. *Reparare*, inquit : *Nota, quòd Explicat sententia contra Matrimonium lata, non transit in rem iudicatam, cum appareat ex post facto, Ecclesiam fuisse deceptam. Sic sup. de Re iudicata, Lator, & cap. Confraternitatis, & inf. eod. Fratemitatis. Quare priora etiam Matrimonia restaurantur, etiam muliere contradicente, si fraudis fuerit conscientia ..... Si vero conscientia fraudis non fuerit, poterit repellere eam, si voluerit, prætextu adulterij ; arg. 32. q. 1. De Benedicto, & q. 6. Nihil. Sed non credo, quòd hoc obstat ; quin Matrimonia priora debeant restaurari, inf. eod. Laudabilem.*

In quo utique textu similiter agitur de frigiditate, & in fine dicitur : *Verum si ille (frigidus) aliam duxerit, tunc hi qui iuraverant, rei perjurij*

302. *Quadrupliciter potest Matrim. dissolvi ratione impotentia.*

303. *Conclusio procedit in singulis modis.*

304. *Exemplum primi, ex cap. 1. de Frigid.*

per Glossam.

reneantur, & peractâ penitentia cogantur ad conu-
bia priora redire. Ubi Gloss. verb. Redire, inquit:
Cum propter frigiditatem separantur. Quippe frigi-
ditas est impedimentum generale & absolutum.

304.
Exemplum
2. modi ex
e. Frater-
nitatis. eod.

Sed quid, si propter arctitudinem mulieris?
Consule cap. Fraternitatis, eod. & audies Ponti-
ficem Innoc. III. dicentem: Nos tamen perspi-
caciè attendentes, quod impedimentum illud (arcti-
tudinis) non erat perpetuum, quod præter divinum
miraculum per opus humanum absque corporali peri-
culo potuit removeri; sententiam divortij per errorem,
licet probabilem, novimus esse prolatam, cum pateat
ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus
simili commiscetur; & ideo inter ipsam & primum
virum dicimus Matrimonium extitisse: quare inter
eam & præfatum G. Matrimonium non esse cense-
mus, eosq; præcipimus ab invicem separari. Et si
prædicta mulier ad Religionem transiit (sicut asse-
rit promississe) primus vir, qui non cognovit eandem,
cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesia au-
thoritate contraxit: alioquin, eâ dimissa, debet ad il-
lam redire, cum qua primum contraxit. Et ecce ex-
emplum secundi modi, quando scilicet separatio
facta fuit ratione arctitudinis mulieris.

305.
R: no vari-
usque exem-
pli.

Ratio autem utriusque exempli est manifesta:
quippe Ecclesia non separat conjuges propter im-
potentiam, nisi quod iudicet eam perpetuam, &
consequenter Matrimonium invalidum. Quando
ergo postmodum constat, non fuisse impoten-
tiam perpetuam, quæ probabiliter talis existima-
batur, atque adeo Matrimonium validum exti-
tisse; quidni restituendi sunt, tamen si altera pars,
vel utraq; aliud Matrimonium iniisset? Siqui-
dem hoc invalidum fuit jure naturæ, propter impe-
dimentum ligaminis, de quo infra. Sicut quando
prior cõjux putatur probabiliter mortuus, & ideo
à conjuge superflite novum contrahitur Matrimo-
nium, nemo dubitat, quin hoc sit invalidum, &
restitutus debeat priori conjugij, si postea comperia-
tur, eum vivere. Enimvero Ecclesia per suam sen-
tentiam, quamvis prudenter latam, non potest Ma-
trimonium semel validum reddere invalidum.

306.
Notabile
circa prædi-
cta jura.

Cæterum circa prædicta jura advertendum est,
posterius Matrimonium se solo non esse sufficiens
indicium deceptionis Ecclesie in priore sententia,
dissolvente Matrimonium ratione frigiditatis. Nam
id contrahere non arguit contrahentem esse po-
tentem, sed ad summum putare se esse potentem.

Ducere a-
liam, idem
hic est, quod
Matr. con-
summavit
cum alia.

Præterea: quia est præsumptio pro sententia,
qua vir ille frigidus declaratus est, & ob id prius
Matrimonium dissolutum. Quare dum textus re-
lati ponderant posterius Matrimonium à frigido
contractum, ut restitueretur prius, intelligendi sunt
si constet posterius esse consummatum; atque a-
ded accipere aut ducere aliam, idem est, quod Ma-
trimonium cum alia consummare. Ex qua utique
consummatione constat clarè, virum illum non
fuisse impotentem, etiam respectu primæ uxoris,
cum frigiditas sit impedimentum absolutum, &
non respectivum tantum, sicut potest esse ar-
ctitudo respectu hujus, & non illius. Ut proinde
ex eo præcisè, quod mulier acta duxerit alium,
& cum eo Matrimonium consummaverit, effi-
caciter argui nequeat, Ecclesiam errasse dissol-

vendo prius Matrimonium; quia potuit esse ar-
cta respectu prioris viri, & non posterioris, quia
non sit similis. Unde expressè additur in d. cap.
Fraternitatis: Cujus simili commiscetur.

Non ergo statim restituenda est mulier priori
viro in hoc casu, sed diligenter considerandum,
an secundus vir sit similis priori; atque adeo, an
non fuerit impotentia respectiva tantum, & non
absoluta. Quæ consideratio non habet locum,
quando vir judicatus fuit ab Ecclesia frigidus, eò
quod, sicut dixi, frigiditas sit impedimentum
absolutum. Hinc quodcumque constat, talem
virum habuisse veram copulam sive fornicariam,
sive putatam conjugalem, manifestum signum
est, Ecclesiam errasse, seu deceptam fuisse.

Etsi quidem ipsi conjuges finxerunt se impo-
tentes, suæque fraude ac dolo deceperunt Eccle-
siam: utique (ait Averfa q. 13. sect. 5. §. Octa-
vò demum) tam in conscientia, quam in foro
externo debet restaurari illud Matrimonium, &
deleberi, ac declarari nullum, si fortè aliud Matri-
monium iniisset.

Si autem ipsimet conjuges bonâ fide proce-
dentes, & non potentes habere copulam, puta-
runt suam impotentiam esse perpetuam ac insu-
perabilem; sed postea inveniuntur esse potentes,
quia fortè temporis lapsu, aut modo aliquo ordi-
nario acquisierunt potentiam, non per hoc restau-
randum esse illud Matrimonium; sed manere
nullum & irritum, censent Aliqui, & defendit
Pontius lib. 7. c. 65. n. 6. non solum in casu ma-
lesicij, in quo videtur textus expressus in cap. fin.
33. q. 1. sed etiam in casu alicujus defectus na-
turalis, in quo ita ait sæpè Hispaniam judicasse.
Ita Averfa.

Loquatur Pontius pro se. Quod (inquit loco
cit.) ad malescium attinet, si perpetuum illud sit,
planum est, dirimere Matrimonium. Dicitur au-
tem malescium perpetuum, quod non nisi per
aliud malescium naturaliter tolli potest, aut non
nisi per miraculum; quo nomine non intelligi-
mus exorcismos & orationes Ecclesie; quod e-
nim illis tollitur, temporale est. Nec etiam perpe-
tuum est, quod ab ipso tantum malefico dissolvi
potest, citrà peccatum tamen, cum jam naturali
virtute tolli possit. At si malescium temporale sit,
planum est non dirimere. Unde si Ecclesie judi-
cio separatur, & post sententiam Ecclesie habi-
lem se inveniat ad illam cognoscendam, mani-
festum est, instaurandum primum Matrimo-
nium, sicut de his, qui falsò frigidi judicati fue-
runt, dicebamus sup.

Quod si post triennij experientiam legitimam,
sufas ad Deum preces, exorcismos & alia Ec-
clesie medicamenta adhibita, adhuc se experit
maleficio impeditum, & separatur; si alteri nup-
serit, cum illaque consummaverit conjugium, si
separatus est, tamquam maleficio impeditus per-
petuo & absoluto quoad omnes, reddendus erit
primæ: cui si adhuc fuerit inhabilis, censendum
est maleficio esse respectivum, perpetuum ta-
men comparatione illius.

Si tamen separatus est, tamquam maleficio
tantum respectivo ligatus, etiam postea se ha-
bilem

307.
In secundo
exemplo
consideran-
dum, an 2.
vir sit simi-
lis primo.

308.
Quid si
conjuges
finxerint se
impotentes.

Quid si bo-
nâ fide pro-
cesserint.

309.
Quid si
maleficio
perpetuum,
ex Pontio.

310.
Separatus ab

maleficium
restitutum
restitu non
debet iuxta
ipsum, nisi
postea inve-
niatur po-
tenti.

bilem experiatur ad primam, illi restitui non debet; sed manere cum secunda, etiamsi revera sciat, cessasse, aut dissolutum maleficium cum prima, juxta textum in cap. fin. 33. q. 1. Ad eam enim aperta est ejus decisio, ut non parum mirer, alios oppositum docuisse, nisi eludamus auctoritatem Hincmari Archiepiscopi Rhemenfis, cujus est Canon ille, ac dicamus, illum sic quidem, at falso existimasse.

311.
Probatur
ratione &
exemplo.

Sed revera prudenter judicavit: Nam ex quo per triennium experti se invicem sunt; jam ab eo tempore Ecclesia censet, nullum fuisse conjugium; quia perpetuum judicat impedimentum. Exemplum aptissimum, idque irrefragabile est, quando aliquo cohabitante per triennium cum virgine, & non potente copulari, separatur ab illa; cum enim vix vigesimum annum attingeret, & diversa sit hominum complexio ac temperamentum, non valet virginem agnoscere: at postea crescente vel aucto calore nativo, jam magis robusto vegetoque corpore, aliam virginem ejusdem etiam compositionis agnoscat, quam ducit. Valere hoc secundum conjugium saepe judicavit Hispania, nec instauravit, primum.

Sicut ergo in hoc eventu, auctoritate Ecclesiae separatis conjugibus, tenet secundum; ita etiam cum post legitimam experientiam separati sunt ob maleficium. Cujus quidem facillimam rationem reddent, qui dicunt, Deum Ecclesiae reliquisse potestatem, dissolvendi Matrimonium ratum nondum consummatum, quam communicari potuisse dubium non est: communicatam autem fuisse, non est certum. Hucusque Basilii.

312.
Satisfit arg.
Pontij.

Sed nunquid audiendus? Neutiquam, sive in casu naturalis impedimenti, sive in casu maleficij. Quod ne gratis dicere videar, labor satisfacere argumentis à Pontio adductis. Et sanè in casu naturalis defectus jus clarissimum est, sive spectes frigiditatem viri, sive arctitudinem mulieris, ut patet ex dictis. Nec aliter (inquit Averfa sup. §. Dicendum tamen, ubi nobiscum id docet) in hujusmodi causa judicari debet. Nec ulla universalis lege Ecclesiae statutum est, aut particularibus iudicibus permissum, ut tale Matrimonium ratum dissolvatur. Quinimò potius statutum est, ut post dissolutionem, ex publico errore factam, debeat restaurari. Hæc ille.

313.
Resp. ad
exemplum.

Unde, dico ego, si Hispania in exemplo Pontij ita saepe judicaverit, cujus fides sit penes ipsum, dico, inquam, saepius perperam judicasse; quia sine solido fundamento, sive ex jure, sive ex ratione petito, imò contra jus. Cur enim potius illo casu Matrimonium maneat dissolutum, quam dum judicatur homo frigidus, aut mulier arcta? Vellem audire rationem disparitatis. Certè à Pontio non adducitur, qui tamen nobiscum docet, quando ex errore homo judicatus fuit frigidus, Matrimonium esse reparandum.

Hoc igitur exemplum neque aptissimum est, ad probandum intentum, neque irrefragabile; sed potius ineptissimum & maximè refragabile; imò falsum, si propter solum naturalem defectum nativi caloris fuerit facta separatio. Unde

non credam Hispaniam unquam judicasse, Matrimonium secundum fuisse validum, & primum noluisse instaurare, nisi videro sententias desuper emanatas.

Quantum ad casum maleficij, hic majorem habet difficultatem, propter d. cap. fin. 33. q. 1. in quo de maleficiatis sic ait Hincmarus Rhemenfis Archiepiscopus: *Quod si forte sanari non potuerint, separari valebunt: sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiamsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.*

Propter quem textum Averfa sup. §. In casu autem maleficij, docet cum Pontio, tale Matrimonium, ritè antea dissolutum, non esse restaurandum. Et addit: Adique ex adverso dicunt, hunc textum non esse recipiendum, cum non sit sumptus ex aliquo Pontifice, vel Concilio, sed ex Hincmaro Archiepisc. Rhemenfi: aut esse revocatum per alios Canones. Sed certè cum insertus sit in corpore Juris, habet auctoritatem Canonici, nec repugnat cum alijs Canonibus, qui non de casu maleficij loquuntur.

Idèd Alij conantur sic exponere, ut indicat Gloss. & approbat Sanchez sup. n. 16. sensum esse, quòd etiamsi illi, qui ob maleficium separati sunt, inveniantur habere potentiam concumbendi, non quidem inter se, sed cum alijs personis, non debeant inter se denuò conjugii. Sed cum textus dicat: *Reddita fuerit possibilitas, manifestè loquitur de potentia, quæ per maleficium ablata fuerat, & postea restituitur.* Cum dicat: *Possibilitas concumbendi eis reddita, manifestè intelligit de potentia inter ipsos maleficiatos.* Hæc ille.

Respondetur: sic est, si attendamus nudum sonum verborum. Verum enim verò mens Auctoris Canonis præferenda est cortici verborum: non est autem verisimile Archiepiscopum Rhemensem voluisse statuere legem universalem, per quam dissolveretur Matrimonium ratum in tali casu: cum nullus Pontificum id hæcenus fecerit; imò potius oppositum aliqui statuerint in simili casu, scilicet in casu arctitudinis & frigiditatis. Quæ enim ratio disparitatis? Illa assignanda est; non enim est credibile, quòd D. Archiepiscopus aliquid statuerit, primus maxime (nam antè illum nihil simile invenitur) nisi solidam innixus ratione. Quæ autem solida ratio, potius in uno casu hoc statuendi, quam in alio?

Ratione (inquit Averfa immediate post sup. citata) etiam hæc pars suadetur: quia maleficium, secluso modo, quo auferri potest per ordinaria remedia Ecclesiae, de reliquo haberi debet tanquam impedimentum perpetuum. Quare si per hæc remedia, ad triennium adhita, removeri non potuit, jam absolutè habetur uti perpetuum; atque ad eò dirimens Matrimonium. Unde etiamsi postea per voluntatem ejusdem malefici destruat, non convalidat Matrimonium: sicut neque quando tollitur per miraculum. Aut fortè, si maleficium ita peractum erat, ut duraret usque dum illi conjuges,

314.
Referitur c.
fin. 33. q. 1.

Propter
quod Averfa
sequitur
Pontium.

315.
Exponitur
d. cap.

Expositio non
probatur.

Defenditur.

316.
Ratio Averfa.

soluto eo Matrimonio, aliud cum alijs personis inirent & consummarent, adhuc erat perpetuum, in quantum non poterat destrui modo compatibili cum priori Matrimonio. Haec tamen Aversa.

317.
Non potest
juvare Pon-
tium.

Sed in primis, haec ratio non potest juvare Pontium, qui docet nobiscum, maleficium esse temporale, quod per solum maleficium, absque tamen peccato, potest auferri, ut sup. audivimus. Unde si post triennij experientiam, adhibitis precibus & exorcismis, jejunijs &c. per voluntatem malefici, vel alterius hominis destrueretur maleficium, sine tamen peccato; non quidem convalidaretur prius Matrimonium, quasi à principio fuisset invalidum; sed ipso facto ostenderetur, fuisse à principio validum, veluti dum destruitur per exorcismos Ecclesiae infra triennium.

318.
Triennium
nihil facit
ad veram
perpetuita-
tem.

Igitur triennium nihil facit ad veram perpetuitatem impotentiae, sed solum ad praesumptionem ejus in foro externo, quae praesumptio cessat, si post triennium impedimentum auferatur via naturali, absque peccato, & ostenditur, Ecclesiam fuisse deceptam.

Pone aliquem virum, de cujus frigiditate dubitatur, an sit perpetua, seu an sit vera frigiditas, similiter mulierem, de cujus arctitudine disputatur, adhibuisse per triennium remedia omnia, quae videbantur necessaria ad impedimentum removendum, post sententiam latam divortij continuare eadem remedia, & per ea fieri potentem ad copulam, censent prius Matrimonium non esse restaurandum? Non censco, inquis.

219.
Respondetur
ad rationem
Aversa.

Cur ergo censet, non esse restaurandum Matrimonium prius, si impotentia ex maleficio post triennium per solitos exorcismos Ecclesiae auferatur: Nam in utroque casu Ecclesia judicavit impotentiam fore perpetuam; & ideo declaravit, prius Matrimonium fuisse nullum. Proinde quod Aversa sup. dicit de impedimento ex maleficio, *Si per haec remedia, ad triennium adhibita, removeri non potuit, jam absolute habetur uti perpetuum, atque adeo dirimens Matrimonium, consimili veritate dici potest & verò debet de impedimento naturali.* Cur ergo potius in uno casu restaurandum Matrimonium, quam in alio?

320.
Oppugnatur
sententia
Aversa
Primo.

An fortè; quia in uno Ecclesia dissolvit Matrimonium ratum, & non in alio, ut sup. indicare videtur Pontius? Hercule incertum est, ut bene idem Auctor notat, an Deus Ecclesiae hanc potestatem concesserit. Atque ut concessisset, quare potius uteretur Ecclesia hanc potestatem in specie maleficij, quam in casu frigiditatis, aut alterius impedimenti naturalis? Quippe eadem inconvenientia sequi possunt ex restoratione utriusque Matrimonij.

Secundo.

Præterea: quid opus erat dissolvere prius Matrimonium ratum, cum nunquam fuerit ratum? Nam impotentia fuit perpetua à parte rei ab initio Matrimonij: ergo ab initio Matrimonium fuit invalidum. Atque adeo frustra adducitur potestas Ecclesiae, dissolvendi Matrimonium ratum.

321.

Si dixeris: ab initio non erat impotentia per-

petua, & ideo validum Matrimonium. Infero ego: ergo impotentia, superveniens Matrimonio rato, hoc ipsum dissolvit, quod non puto Aversam aut Pontium concessurum.

Evasio pra-
cluditur.

Quid ergo, inquis, ad Archiepiscopum Rheimensem? Respondeo, intelligendum esse de potentia concumbendi cum alijs. Ita Gloss. ibi verb. *Concumbendi*, explicans: *Cum alijs, non cum prioribus; tunc enim non esset perpetuum maleficium.*

Quomodo
intelligen-
das Archiep.
Rheimensis.

Fateor, dicitur: *Reddita possibilitas*: quando autem maleficiatus solum potest cum alijs concumbere, nulla ei verè redditur potentia, eo quod ad concumbendum cum foemina alijs, nunquam fuerat ablata. Fateor, inquam, sed dico cum Sanchio sup. n. 26. in fine, eam particulam: *Reddita*, non sumi proprie, quasi importet potentiam semel ablatam, restitutam fuisse: sed sensus est, cognita per experientiam potentia concumbendi cum alijs, non instaurandum est prius Matrimonium: quia maleficium non impedit regulariter respectu omnium. Ita Sanchez.

Sanchez ex-
ponit, ly
Reddita.

Si reponas: verba Canonum sunt proprie intelligenda. Respondeo: nisi aliquid obstet: hic autem obstant alij Canones. Et quamvis non loquantur expressè de casu maleficij, equidem ad illum extendi debere, ipsa ratio naturalis, cui innituntur, postulat; putà, quia prius Matrimonium fuit validum; quod quamvis Ecclesia posset in aliquo casu invalidare, ex causa talis impotentiae; tamen constituisse generalem legem invalidantem, ex nullo jure satis constat.

322.
Obstetio
solvitur.

Licet namque praedictus Canon Hincmari insertus sit in corpore juris, ac proinde habeat auctoritatem Canonis: non tamen majorem, quam mereatur ipsius Auctor. Porro D. Archiepiscopus non potuit condere legem universalem; imò nequidem in casu particulari dissolvere Matrimonium ratum; nam si alicui id competat, is solus Pontifex est.

Nec dici potest, hunc Canonem quoad hoc esse receptum à Pontifice, seu universali Ecclesia; quia à plerisque ei contradicunt, & Pontifices satis contradixerunt, statuendo alios Canones, qui requirunt restorationem in alijs casibus similibus, in quibus eadem prorsus ratio dispensandi militat. Eo semper salvo, ut maleficium fuerit generale & absolutum, quod rarum est, nam ordinariè tantum est respectivum; & ideo ex eo quod postea maleficiatus cum alia muliere consummet Matrimonium, non statim licet Matrimonium prius restaurare, secus dum frigidus aliam cognoscit; quoniam frigiditas est impedimentum generale & absolutum.

323.
Occurrit
alteri obje-
ctioni.

Quae cum ita sint, liquet profectò, Conclusionem nostram veram esse, etiam in tertio modo sup. allegato, putà, dum conjuges separantur ratione maleficij, si enim ex post facto inveniantur, Ecclesiam errasse, invicem restituendi sunt, non obstante d. Can. Hincmari.

Conclusio
va est etiam
in 3. modo.

Atque haec videtur esse sententia Doct. Sraphici 4. dist. 34. in expositione litterae n. 7. ubi

324.
Sententia
ubi

D. Bonav.
de hac re.

ubi ad illa verba D. Canonis: Prioribus quos reliquerant &c. sic scribit: Videtur male dicere, quia si copuletur alijs & coeunt invicem, tunc apertum est, quod solum est maleficium; ergo videtur, quod non fuerit perpetuum, ergo &c.

Responsio: Dicendum, quod cum dicitur, quod non possunt reconciliari, hoc intelligitur, quando praesumitur maleficium illud fuisse personale; & tunc valet uterque conjungi alij, quia non habet ille illegitimitatem, nisi respectu hujus, & ideo cum alij conjungatur, verè conjungitur, & ideo non potest redire ad primam. Si autem maleficium illud fuisset ita universaliter, ut nullam posset cognoscere mulierem, tunc si rediret potentia cognoscendi, & vellent redire, possent & deberent se invicem reconciliare.

Si tunc deberent se invicem reconciliare; quando Ecclesia judicavit maleficium fuisse universale, quid ni etiam, dum judicavit esse personale, supposito quod jam priorem personam possit cognoscere? Expectabo rationem disparitatis.

325.
Exemplum
quarum mo-
di, ex Gloss.
c. 2. 33. q. 1.
Interim procedam ad quartum modum, quando separati fuerunt conjuges ratione impotentiae in genere, non allegata ejus causa, de quo ita scribit Gloss. cap. Requisivisti, 2. 33. q. 1. verb. Acceperit: Pone, inquit, quod mulier dixit, eum impotentem ad reddendum debitum, non proponendo causam impotentiae coeundi, & hoc probavit, & lata est sententia, nunquid, si contraxit, restituentur postea priora connubia? Non; quia totum jus suum videtur in iudicium deduxisse. Unde idem esset, ac si per frigiditatem, & maleficium separarentur.

Probat
subsistere.

Subsumo ego: atqui si per frigiditatem, & maleficium separarentur, detecto postmodum errore, priora connubia restituenda sunt, ut patet ex dictis; ergo etiam in hoc casu. Non quidem statim atque secundum Matrimonium fuit consummatum, sed facta per Iudicem inquisitione causae impotentiae viri, ob quam dissolutum fuit prius Matrimonium, ut inde discernatur, utrum ex ijs Matrimonijs valeat.

Nam diversimodè iudicium feret, si fuit frigiditas, aut impotentia solum respectiva, aut maleficium, juxta haecenus dicta; videlicet, si fuit frigiditas, primum Matrimonium statim restaurandum erit; si verò arctitudo, aut maleficium, cum haec impedimenta possint esse tantum respectiva, considerandum respectu quarum personarum, & juxta eam considerationem vel restaurandum, vel non restaurandum foret prius Matrimonium. Restaurandum utique, si probetur potens respectu prioris conjugis; non restaurandum, si tantummodò potens reperiatur respectu aliarum mulierum.

326.

Secundum
Matr. quod
in iudica-
tus Frigidus
est dissol-
vendum.

De cætero certum est, & à nemine dubitatur, Matrimonium secundum initum ab eo, qui fuerat iudicatus frigidus, necessario fore dissolvendum; quia, quidquid sit de frigiditate, fuit invalidum. Nam vel reverà est frigidus, & obstat valori Matrimonij frigiditas. Vel si reverà erat potens, jam primum Matrimonium fuerat validum, adeoque secundum irritum, propter impedimentum ligaminis.

Imò tamen si prior conjux obiisset, adhuc sta-

tim separandus est à posteriori Matrimonio; donec se potentem probet & Ecclesiam fuisse deceptam. Quippe cum per sententiam declaratus sit frigidus, stat praesumptio ineptitudinis ad Matrimonium contra illum.

Sed quid, si foemina à frigido separata alteri nupserit? Respondet Sanchez sup. n. 9. nullam esse illi intendendam litem, de valore posterioris sui Matrimonij, sed pacificè in eo relinquendam, donec legitimè probatum sit, frigidum consummasse posterius Matrimonium, aut fornicatum fuisse. Quòd, dum non probetur contrarium, in pacifica sui Matrimonij possessione sit, favente sibi Ecclesiae sententia.

Hinc, teste eodem Auctore n. 10. non solum potest reddere, sed etiam petere debitum. De redditione non est dubium, eò quod posterior vir sit in possessione. De petitione autem potest esse difficultas. Quòd quamvis mulier bonà fide nupserit, justum superveniat dubium valoris Matrimonij.

At existimo (inquit Sanchez) non interdicti sibi petitionem debiti. Quoniam non habet justam rationem dubitandi de sui Matrimonij valore: cum in illius favorem habeat Ecclesiae sententiam; contra illud autem, solum viri factum, transeuntis ad secundas nuptias, quo proficitur se non esse frigidum. At propter conjugis assertionem non praestatur sufficiens dubitandi ansa, ut teneatur alter conjux, bonà fide possidens, dubitare, ac proinde abstinere à petitione debiti. Eò vel maxime, quòd in priori iudicio, se frigidum jure jurando testatus est, accedente juramento septimae manus propinquorum, & triennalis cohabitationis experientia: quae praeponderant contrariae assertioni conjugis, facto ipso denotatae. Haec ille.

Igitur ut mulieri in casu proposito interdicitur petitio & redditio debiti, similiter viro, cum quo contraxit bonà fide posterius Matrimonium, oportet, ut habeatur plena probatio consummationis Matrimonij posterius contracti à frigido, & hoc sufficit; cum enim sententia Matrimonij non transeat in rem iudicatam, per eam non inducitur praesumptio juris & de jure, contra quam nulla probatio admittatur.

Sed quæ isthæc, interrogat quispiam, probatio, quæ utique debeat admitti? Respondetur: ex posteriori Matrimonio, inito à frigido, jam non levis praesumptio dissolutionis prioris Matrimonij, ex odio prioris conjugis, inducitur & mendacij, dum se frigidum protestatus est. Si enim frigidus esset, cum jam experientia norit, semel dissolutum esse Matrimonium, non ita facile ad aliud auderet transire.

Et quamvis praesumptio hæc non concludat, priorem frigiditatis assertionem falsam fuisse, & hunc non esse frigidum: at, alijs indicij ad-
juta, concludet, ut sic instauretur prius Matrimonium, & per consequens impediatur redditio, & petitio debiti in posteriori; v. g. si accedat confessio utriusque conjugis de copula habita, & cum ipsa esset virgo, ut praesumitur, reperiatur per aspectum corrupta: vel si conceperit,
ac

327.
Quid si
mulier à
frigido sepa-
rata alteri
nupserit.

328.
Potest petere
debitum se-
cundum
Sanchez.

329.
Ut nequeat
petere, re-
quiritur ple-
na probatio
consummationis
Matr.

Qua illi
probatio.

330.
An satis sit,
quòd frigi-
dus contra-
xerit aliud
Matr.

ac in membrò viri nullus defectus, frigiditate denotans, patet.

Quomodo copula carnalis probatur, ex Sanchez.

Et copula fornicaria probabitur diversis feminis, cum quibus is frigidus fornicatus est, id testantibus: cum sint testes oculati, & quàmvis sint singulares, & de propria turpitudine deponant, sufficiunt in re, tam difficilis probationis, & in qua non possunt dari contestes ipsius copulæ; nec testes oculati possunt esse personæ aliæ, nisi cum quibus ea turpitudine admixta est. Ita Sanchez sup. n. 13.

331. An mulier possit nubere, non expectata tali probatione. Negat idem Autor.

Rogat aliquis: an si mulier illa nondum nupta sit, possit nubere: non expectata hujusmodi probatione copulæ? Respondeo cum Sanchez sup. n. 11. & 12. non posse, sive in foro externo, sive in foro conscientiæ. De foro externo patet; quia iudicis tunc est discutere, an prius Matrimonium instaurandum sit. Extante ergò dubio hoc, liteque pendente, nequit Iudex licentiam nubendi concedere, eò vel maximè, quòd ad impediendum Matrimonium multò minor probatio desideretur, quàm ad initum dissolvendum. Quòd si de facto nupserit, ortà jam lite, separanda est, donec lis decidatur; cum jam possessio sibi non faveat, utpotè quæ ob litem pendentem perturbata est.

Etiã in foro conscientie.

Quòd etiam in foro conscientiæ nequeat nubere, probatur: quia periculo exponit posteriorem virum, ut illudus maneat, si postea prius Matrimonium instauratur, & gravis sibi lis intentetur circa posterioris Matrimonij valorem: nec possit sibi consulere, ad aliud transendo, donec omninò terminetur lis, aut prius Matrimonium instaurandum sit.

Quòd si de facto nubat, siquidem vir bonà fide processerit, poterit sic debitum petere, suffragante sibi possessione, & ipsa tenebitur reddere. Nunquid etiam poterit petere? Minimè; quippè dubià fide contraxit, ut suppono, & idèd non suffragatur ei possessio. Quòd si uterque malà fide contraxerit, neuter poterit petere aut reddere, juxta alibi latius tractanda.

332. Quod si mulier restituta nequeat adhuc cognoscere.

Cæterum pone prius Matrimonium fuisse reparatum, & mulierem priori viro restitutam, si adhuc nequeat ab eo cognosci, concedenda est experientia triennalis, quâ expletâ, & perseverante impotentia copulæ, prior sententia divortij confirmabitur, & rursùm conjuges separabuntur, tamquam perpetuò impotentes, utique impotentia respectivâ, si reverà vir aliam cognoverit, aut certè absolutâ, si aliam cognovisse mentitus fuerit.

333. Quod si vir aliam cognoscit.

Sed quid, si postea aliam reverà cognoscit, nunquid rursùm primum Matrimonium foret reparandum, & concedendum triennium?

Attendite Gloss. cap. Fraternitatis, de Frigidis, verb. Fornicario modo, in fine: Sed quid, si post primum coitum cum secundo, prior petit eam? Dico quòd est ei reddenda, & si non invenerit eam aptam, est restituenda secundo: & sic etiam post secundum vel tertium coitum secundi, & sic in infinitum, ut dixit Ioan. Tan. Dixit quòd usque ad tertiam vicem tantum, & non ultra debet restitui primo: imò remanere debet cum secundo: quoniam dua tan-

tum sententia post primam sunt ferenda; quia tertio appellare non licet, 2. q. 6. Si quis in quacumque, & sup. de Apell. Sua nobis. Ber.

Sed dicendum est (inquit Sanchez sup. n. 34.) semel tantum restituendam priori viro, & cum eo remansuram triennio, & si eo tempore cognoscatur, firmum manere prius Matrimonium: si autem eo triennio cognosci nequeat ab illo, præsumi saltem eum virum maleficiatum, respectu illius, ac impotentem ad illam; ac proinde in perpetuum declarandum esse irritum prius illud Matrimonium, ac reddendam posteriori viro, cui nupsit, foeminam illam. Quia cap. Laudabilem, de Frig. triennium datur ad experiendam impotentiam, & eo elapso judicatur perpetua. Cum ergò in hoc eventu confurgat ex post facto dubium impotentia, sufficit triennium experientia, ut victò dubio veritas pateat. Hæc ille.

Planè, reponet quispiam, sufficit ad vincendum dubium, quod pro tunc erat: secus ad vincendum dubium, postmodum ex novâ causâ superveniens; sed tunc novum triennium erit necessarium. Nec obstat: quòd triennio elapso judicetur perpetua; quia illa sententia non transit in rem judicatam, ut docet Sanchez lib. 7. disp. 100. n. 1. hisce verbis: Præmittendum est, id in Matrimonio speciale esse, ut sententia in conjugali causâ lata, quacumque circumspectione præmissâ, sive bis ab ea provocatum fuerit, confirmataque sit, sive lapsus terminus ad appellandum sit, nunquam transeat in rem judicatam; ac proinde non ita efficacem autoritatem sortiatur, quin retractanda sit, quoties compertum fuerit, eam errore quodam latam fuisse.

Et ratio est: quia (inquit ibidem) sententia illa transiens in rem judicatam, foveret peccatum, separando veros conjuges, vel uniendo eos, qui tales esse nequeunt. At nullum vinculum, quantumcumque multiplicatum, potest firmare actum, ex quo peccatum confurgit. Hæc ille.

Quæ an cohæreant cum eo, quod sup. ait: foeminam tantum semel restituendam priori viro, tu cogita. Quid si, postquam semel restituta fuit, & iterum separata, primus vir cognoscat eam; putas, quia amplius non deberet ei restitui? Sanchez ut sup. audivimus, docet cum sententia communi, separatos ob maleficiam perpetuam, debere reconciliari, si postmodum deprehendatur potentia concumbendi, maleficio soluto per vires naturales, quod judicatum fuerat perpetuum.

Ergò in casu nostro, quòd impotentia post primam restitutionem fuerit judicata perpetua, non officit, quin si nova causâ dubitandi emergerit, de novo debeat restitui primum Matrimonium, ne alioqui foveatur peccatum, relinquendo separatos, qui deberent esse conjuncti, & conjunctos, quos oportet esse separatos.

Rogas: an quoties instauratio prioris Matrimonij facienda est; sit differenda, donec uterque conjux poenitentiam agat de perjurio commisso, dum in separatione impotentiam jurarunt?

334. Semel tantum est restituenda viro, juxta Sanchez.

335. Oppugnat hæc sententia.

Sententia in causa Matrimoniali non transit in rem judicatam.

Ratio.

336. Arg. contra sententiam Sanchez.

337. An instauratio sit differenda post poenitentiam conjugum. Id.

Id suadet
ex iure c. 5.
de Frig.

Id suadet textus cap. Laudabilem, in fine: Verum si ille aliam duxerit (& cognoverit) tunc hi, qui iuraverant, rei perjury teneantur, & peracta poenitentia, cogantur ad connubia priora redire.

Et cap. 2.
33. 9. 1.

Quod idem precipitur cap. Requisivisti, 33. q. 1. in fine: Quod si ille aliam copulam acceperit: tunc hi qui iuraverint, perjury crimine rei teneantur, & poenitentia peracta, priora cogantur recipere connubia.

Ubi Gloss. verb. Perjury, inquit: Et ita uterque fuit in culpa, alias quod in fine dicitur, iniquum esset. Quippe inique imponitur poenitentia, ubi non praecessit culpa. Fieri autem potest, ut uterque bona fide iuraverit, quod casu Matrimonium testaturum erit, nullam etiam impositam poenam, sed jus videtur praesumere culpam, & ideo generaliter mandat, saltem imponere poenitentiam.

338.

Supra poenitentiam fuisse impositam.

Atque hoc sufficere credit Sanchez sup. disp. 99. n. 30. Ea enim (inquit, mens textus videtur, ut Iudex declarans prius Matrimonium validum fuisse, ac instaurandum, iungat simul perjury poenitentiam conjugibus. Nec videtur mens textus, ut instauratio illa Matrimonij prioris differatur cum animarum utriusque conjugis iactura, eo quod illi non inceperint implere poenitentiam: aut, quod gravem judicaverint, ab ea appellarint. Ita Sanchez.

Et quamvis nullum pro se citet Auctorem, & unum tantum, scilicet Turrecrem. eo cap. Requisivisti, qui dicat, satis esse, si incepta poenitentia sit: equidem talis mens dictorum textuum videtur consona rationi, quae dicat conjuges non facile esse separandos, propter periculum incontinentiae; hic autem nulla est necessitas relinquendi eos separatos, cum poenitentiam impositam aequè possint adimplere conjuncti, quam separati, ut suppono.

339.

An actus finitio facienda sit post alterius solemnem Professionem.

Negat Conclus. per c. 6. de Frig.

Si autem à me quaritur; an dicta restitutio facienda sit, etiam dum alter conjux est jam solemniter professus? Respondeo negativè, juxta illud nostrae Conclusionis: Si quidem una pars sit solemniter professus, non restituitur.

Ita expressè deciditur cap. Fraternalitatis, de Frig. ibi, Et si praedicta mulier (quae fuerat iudicata impotens, ratione arctitudinis) ad Religionem transiit (sicut asserit promississe) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesia auctoritate contraxit: alioqui (id est, si non transiit cum effectu, inquit Gloss. d. verbo) ea dimissa, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit.

340.

Probatio ex ratione.

Intelligenti ante fuisse Matr. consummatum.

Ratio est manifesta: quia per Professionem solemnem solvitur Matrimonium ratum, ut patet ex alibi dictis. Iam autem supponitur in casu, Matrimonium non fuisse consummatum. Hinc si mulier illa arcta semen viri recepiisset sine penetratione quacumque arte, & ante professionem vir esse potens eam cognoscere, restituenda foret ad petitionem seminis, verè Matrimonium consummetur, & jam constat, impotentiam fuisse temporalem, adeoque Matrimonium ab initio validum.

341.

Sed pone; quod non fiat potens, nisi post

Posco de Matr. Pars II.

Professionem. Dico, nihilominus restituendam; quia ante professionem fuit Matrimonium validum, & consummatum, quod non dissolvitur Professione. Quod fuerit validum, patet; quia non fuit impotentia perpetua, cum de facto sine miraculo, arte aliqua humana & absque peccato, ut suppono, ablata sit. Quod autem uno anno prius aut serius auferatur, non facit, ut sit vel non sit temporalis; item quod ante vel post Professionem.

Esse fieri potens post Professionem.

Quid ergo, inquis, si semen fuerit receptum sine penetratione, & nihilominus perseveret impotentia penetrandi: nunquid in tali eventu Matrimonium censetur validum & consummatum? Nam vel illa copula est sufficiens, ut fiant una caro, vel non: si est sufficiens, ergo in utroque casu fient una caro; si non est sufficiens, in neutro fient una caro; atque adeo in neutro consummabitur Matrimonium. Unde quamvis superveniat potentia, quae credebatur non superventura, non censetur Matrimonium consummatum per illud genus copulae, quod non fit per coitum, sed per intromissionem seminis arte vel attractione. Ita sibi objicit Dicastillo disp. 7. n. 587.

Quid si maneat impotens.

Respondet autem n. sequenti, in utroque quidem casu factos fuisse unam carnem; sed in uno casu Matrimonium non valere, atque adeo non sufficere illud genus copulae, ut censetur consummatum Matrimonium, quod fuerat nullum; in alio vero casu fuerat validum, atque adeo per illud genus copulae potuit consummari. Haec ille.

342. Resp. Dicit casu.

Veluti per copulam fornicariam fiunt fornicantes una caro, & sufficeret indubiè ad consummationem Matrimonij, si revera essent validè conjugati; tamen non sufficit ad consummationem Matrimonij, quod postmodum inter eos contrahitur; quia non potest consummari, quod non est. Ita & impraesentiarum.

Probatur à simili.

Interim unus casus haud raro contingit; alter autem rarissimè. Et dato, quod contingeret, cum probabile sit, per eam intromissionem seminis, sine penetratione, Matrimonium non consummari, etiam probabile erit, mulierem non esse restituendam; estò vir fieret potens penetrare ante Professionem: quippe ante consummationem Matrimonij liberum est, de per se loquendo, conjugibus profiteri Religionem, & per Professionem Matrimonium ratum dissolvere.

343. Probabile est, in casu proposito mulierem non esse restituendam.

Qua Professione facta, indubiè liberum est parti, quae remansit in saeculo, & potens est, contrahere validè novum Matrimonium. Caveat autem ante Professionem contrahere, quia contractus proculdubio foret nullus, cum, ut supponitur, primum Matrimonium fuerit validum, & nondum legitime dissolutum sit.

Ex quo luculenter patet veritas postremae partitis Conclus. secus si solum suscepit Ordines sacros. Siquidem per talem susceptionem non solvitur Matrimonium ratum, ut suo loco vidimus, & habetur expressis verbis in Extravag. Antiqua, de Voto, ubi Pontifex Ioan. XXII. declarat, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis

344. Per Ordines sacros non dissolvitur Matr. ratum, per Extravag. Antiqua, de Voto.

nis, quantum ad impediendum Matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros reperimus Canones hoc statutum, invalidum est censendum. Quid evidentius potest desiderari?

Probat
ultima pars
Conclus.

Eo autem supposito, evidens etiam est, virum jam potentem, qui suscepit Ordines sacros, postquam ab Ecclesia judicatus fuerat perpetuo impotens; evidens, inquam, est, detecto errore ad petitionem mulieris esse restituendum, cum jam constet Matrimonium à principio fuisse validum, nec dissolutum sit per susceptionem Ordinis sacri.

345.
Requisitus
tenetur
reddere de-
bitum, nisi
mulier fuerit
fornicata, ex
cap. 6. de
Frig.

Restitutus autem tenetur reddere debitum; excipe si detecto & cognito errore, mulier fuerit fornicata; quia tunc propter adulterium licite repelleretur, ut Omnes fatentur, & habetur expressum cap. Fraternitatis, de Frig. ibi: *Alioquin, eâ dimissa, debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc, cum prefato. G. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alij viro miscuerit, ut primus vir, prætenu fornicationis, ejus velit consortium declinare.*

Ubi Gloss. verb. *Se voto, ait: Solemni scilicet, & tunc debet compelli votum servare, & per hoc intelligitur fornicata cum secundo, cum ipsa contrahere non potuit post votum solemne.*

Et verb. *Fornicario modo, rationem dat: Quia si legitime contraxisset cum altero, illud ei objici non posset, nec prætenu talis fornicationis posset repelli à viro, arg. inf. de Divort. Gaudemus.*

346.
Arg. Gloss.
contra.

Imò videtur, quòd nullam fornicationem ei objicere posset: nullam enim injuriam fecit, nec intendebat facere viro, quia fornicata fuit tamquam soluta, 15. q. 1. Illud, ff. Locati, Si ignorans quis. Nam adulterium non committitur sine dolo, 34. q. 2. In lectum, ff. de Adult. l. penult. Item si aliqui sunt separati per sententiam Ecclesie, & post alter eorum fornicetur, minorem injuriam committit, & minus peccat, 32. q. 7. Quemadmodum.

Aliud.

Præterea: per primam fornicationem non fuit apta viro suo; sed forte nec per multas alias; ergò illam solam potest opponere, cum reddita fuerit apta primo viro, quæ postea secuta est, quia tunc primum datur jus Matrimonij, arg. sup. de Donat. Apostolicæ.

347.
Solutio.

Potest dici; quòd sicut ex futuro eventu apparet retro fuisse Matrimonium, ut dicitur in fine, sic ex futuro eventu apparet retro fuisse factam injuriam priori viro, ff. de Cad. & postli. revert. In libello §. 1. Hactenus Glossa.

Docet Gloss.
mulierem
non posse re-
pelli ob co-
pulam con-
jugalem, ex
c. 8. de Di-
vort.

Quæ utique docet, ut audivimus, Primò, mulierem in casu d. cap. non posse repelli propter copulam conjugalem, habitam cum viro, cui legitime nupserat post dissolutionem prioris Matrimonij. Quod probat ex cap. Gaudemus, 8. de Divortijs, in fine: *Quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur, non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissam, pro eo, quòd nupsit alij post repudium.*

348.
Ratio.

Ratio: Quia (inquit Gloss. verb. *Poterit ob-*

dicere) intelligitur legitime contraxisse, qua auctoritate legis contraxit. Utrique quia lex vinculum Matrimonij per repudium dissolvebat, adeoque fœmina illa à culpa adulterij excusabatur.

Ergò similiter in casu d. cap. *Fraternitatis, Conclusio.* quòd Gloss. adducit in probationem, dicens: *Arg. sup. de Frigid. & malef. Fraternitatis, circa finem, ubi post verba sup. recitata statim subditur: Nam si tantum simplici verbo promisit, se continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesie nupsit memorato G. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, presumi non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.*

Verùm hæc doctrina non placet Sanchio sup. disp. 101. Quòd (ut ait n. 12.) textus eo cap. *Fraternitatis, de fœmina omnino arcta loquitur, ut constat ex matronarum declaratione, ibi proposita, ibi: Quæ tandem in fide sua tibi asseruere constanter, quòd eadem nunquam poterat esse mater, aut conjux, tanquam cui naturale deerat instrumentum.*

Si ergò arcta omnino erat, non video, cur non dicendum sit, ratione illius copulæ conjugalis posse virum divortium petere. Sicut n. 8. probavi, frigidum, consummantem aliud Matrimonium, justam divortij causam præbere; cum in utroque casu eadem prorsus militet ratio. Quippe tam inepta est illa ad Matrimonium, quam hic; & neuter justam transeundi ad alias nuptias causam habere potuit, eo quòd impotentia absoluta ac perpetua, coram Ecclesia legitime probata, utrique obstat, & confessio propria, quæ se impotentes falsi sunt.

Quare existimo, mulierem ratione omnimodæ arctitudinis à viro separatam posse à viro repelli quoad cohabitationem, ratione copulæ habitæ cum posteriori, cui nupsit, sicut n. 8. de viro frigido diximus. Hæc ille.

Sed dicit aliquis: ex quo probatur, quòd vir frigidus possit repelli propter copulam, habitam cum posteriori conjuge? Respondet Sanchez sup. n. 8. quòd ea copula adulterina sit, ut n. 3. probavi de fornicatione impotentis.

Rogas: quæ illa probatio? Quòd conjux ille impotens, eo ipso quòd copulam attentavit, quasi potentiam suam experiri volens, necessario consensum præstitit Matrimonij injuriæ, quæ ex illius copulæ consummatione confurgere poterat. Ex illa enim verificabatur prioris Matrimonij valor, ac subinde adulterij injuria. Ita Sanchez.

Qui proinde non agnoscit differentiam quoad divortium celebrandum inter copulam fornicariam, & conjugalem ejus, qui omnino impotens ab Ecclesia judicatus est, sive ob frigiditatem, sive arctitudinem, aut maleficium, & ideo ab uxore separatus, contra d. Glossam, quæ expressè distinguit inter unam, & aliam copulam.

Cujus etiam ratio improbat à Sanchio sup. quòd licet ex futuro eventu retrahatur declaratio valoris prioris Matrimonij: æquitas enim id poscit: at æquitate destituta est retrotractio inducendi delicti adulterij ad divortium. At omnis fictio super æquitate fundatur.

Adde: veritatē Matrimonij pendere ex potestate verita-

349.
Non placet
Sanchio, ex
quare.

350.
Quid iste
tenent.

Vir frigidus
potest repelli
propter copu-
lam cum po-
steriori con-
juge, ex co. d.
Probatio.

351.
Improbatur
ratio Glossæ
ex co.

veritate : veritatem autem adulterij ex Matrimonij existimatione. At futurus copulae eventus potest declarare veram fuisse potentiam ad copulam, ac proinde præcedens Matrimonium legitimum fuisse : nequit tamen declarare, conjugem istum existimasse, Ecclesiam deceptam esse, judicando Matrimonium irritum, ipsamque putasse esse validum, ut vel sic fornicans sit adulterij requisiti ac divortij reus. Ita præfatus Auctor.

352.
Quaedam
verba d.
cap. 6. ex-
ponuntur.
Primo.

A quo si petas : quomodo ergò intelligenda sint d. verba cap. *Fraternitatis*. Nam si tantum &c. ubi clarè textus constituere videtur id discrimen inter copulam fornicariam, & conjugalem hujus fœminæ, ut ratione illius liceat divortium, secus ratione hujus ? Quidam (inquit) sic exponunt, ut priusquam illa decretalis ederetur in lucem, non liceret divortium ratione illius copulae conjugalis. Quòd fœmina illa arcta justè potuerit ignorare, Matrimonium prius legitime dissolutum posse restaurari : cum res illa nondum per Ecclesiam esset decisa ; ac proinde justà excusante ignorantia, delicto tribuenda non erat copula conjugalis. At hodie licitum est divortium ratione illius. Non enim potest excusari, postquam hæc Decretalis promulgata est. Et ita explicant : *Amodo*, id est, post illam Decretalem editam.

Alia expli-
cavit.

Alij explicant : *Amodo*, id est, post primum coitum : atque ita sentiunt primum coitum conjugalem huic fœminæ objici minimè posse ad divortium : secus de sequentibus. Quia etiam hodie licitè fœmina hæc ad secundas nuptias transit, cum præsumere possit, se alteri viro aptam fore ; ac proinde primus coitus culpæ tribui nequit. At habito primo coitu, debet cognoscere, prius Matrimonium valuisse, ac sententiam ex falsa arctitudinis præsumptione latam. Quare postea cum illo viro concumbens, tamquam adulterij rea, justam divortij causam præbet.

353.
Neutram
expositionem
capere potest
Sanchez.
Quomodo
ipse intelli-
git.

Cæterum (inquit Sanchez sup. n. 12.) fa-
teor me neutram expositionem capere posse.
Quòd textus eo cap. *Fraternitatis*. de fœmina
omnino arcta loquatur. Sed ea verba sic intelli-
go. Textus hæc distinctione utitur. Aut mulier
arcta, à priori viro separata, ac posteriori nupta,
emiserat post separationem à priori votum cas-
sitatis solemne, & tunc neutrum Matrimonium
est firmum. Non prius ; quia, tamquam non ve-
rè consummatum, est Professione superveniente
dissolutum. Non posterius ; eò quòd contra
votum solemne præcedens castitatis est initum.
Aut solo simplici castitatis voto se ligarat, &
tunc, si constat eam cum aliquo fornicatam, po-
test prior vir, ratione fornicationis, eam repel-
lere : si autem de copula non constat, sed de so-
lo Matrimonio posterius inito, quamdiu hic
articulus copulae cum posteriori viro est sub du-
bio, non præsumitur ex solo Matrimonio copu-
la, ut sic restauretur prius Matrimonium : obstat
enim arctitudo absoluta ipsius fœminæ, legiti-
mè probata in priori judicio, ac sententiâ con-
firmata : sed *amodo* non debet cum illo aliquatenus

Boſco de Matrim. Pars II.

remanere. Id est, absque alia indagine vel mora (id enim importat : *Amodo*, id est, *Desse luego*) est separanda à posteriori Matrimonio ea fœmina : quia statim constat, id esse irritum. Nam si non est arcta, valet prius Matrimonium, & sic non posterius : si verò sit arcta, neutrum. Hactenus Sanchez.

Atque huic expositioni vocis : *Amodo*, favet Gloss. ibi : verb. *Amodo*, dicens : *Scilicet veritate revelata, quòd fuerat uxor primi. Quæ & nobis magis placet.*

354.
Favet eò
Glossa.

Interim nota differentiam, quæ est inter frigiditatem & arctitudinem ; quòd hæc possit esse respectiva, illa verò semper sit absoluta, quando autem Matrimonium ob solam impotentiam respectivam separatam est, dicendum, neutrum posse objicere alteri fornicationem, aut alterius Matrimonij consummationem, ad divortium celebrandum, quando postea, detecto errore prioris sententiæ, instauratur prius Matrimonium.

Differentia
aliqua inter
frigiditatem
& arctitudinem.

De copula conjugali constat : quia justo titulo ad aliud Matrimonium transijt ; cum in eo eventu utrique facultas aliud ineundi concedatur. De copula autem fornicaria similiter probatur ; quòd uterque justà ratione se solum existimavit, ac proinde fornicans minimè fuerit reus formalis adulterij : nec ex ea copula veritas prioris Matrimonij constabat : cum neuter declaratus sit omnino impotens, sed respectu illius.

Idemque dicendum de conjugate potente, si nondum certior factus de falsitate impotentiae alterius conjugis, per sententiam à se separati, si, inquam, consummet aliud Matrimonium, aut etiam fornicetur, scilicet non posse illum repellere ratione hujus fornicationis à conjugate existimato impotente, quando postea, detecta impotentiae falsitate, instauratur prius Matrimonium, quamvis impotens sit innocens ; quia nimirum absque copula falsitas impotentiae per incisionem, aut alia remedia, deprehensa est.

355.
An conjugate
potens separatus ab
impotente, si
alteri copuletur,
postea repellatur.

Ducor : quòd ea copula ratione fuerit formale adulterium, cum justè se solum existimaret. Porro ad divortium, ut suo loco latius dicitur, ubi redibit eadem quæstio, requiritur adulterium formale.

356.
Probaturs
quòd non.

Et quia adulterium non potest esse sine dolo, hinc Aliqui docent ; quòd si in casu proposito, impotens dolo caruerit, bonâ fide existimans licitum sibi contrahere aliud Matrimonium, illudque consummare, propter illam consummationem nequeat repelli. Ignorat autem Sanchez sup. n. 10. qualiter vir frigidus dolo carere valeat : cum ratione frigiditatis perpetuæ Matrimonium dissolutum sit, isque sententiâ declaratus sit, Matrimonio imposterum ineundo, ineptus.

Sed quid, si mulier conscia fraudis fuerit, quia scilicet fraudulenter falsa est cum viro ejus frigiditatem ? Hæc est alia quæstio : ad quam Gloss. cap. 1. de Frigidis, verbo : *Reparare*, inquit : *Priora Matrimonia restaurantur, etiam muliere contradicente, si fraudis fuerit conscia, ff. de viri. Adult. Si uxor, §. Iudex. C. §. ult. ut dixit Ala.*

357.
Quid si
mulier
fraudulenter
falsa sit
frigiditatem

Si verò conscia fraudis non fuerit, poterit repellere eum, si voluerit, prætenu adulterij.

Verum hoc non caret difficultate. Quia confessio illa uxoris fraudulenta, solum operata est, ut vir ab ea separaretur. At iniusta conjugis expulsio non obstat, quin expellenti liceat divortium, ratione adulterij, ab expulso admissi, celebrare.

358. Non potest eum repellere ob copulam cum alia subsecutam. Sanchez.

At hoc non obstante, minimè recedendum est à communi, ac verissima hac sententia. Dispar enim (inquit Sanchez sup. n. 9.) est ratio: quia cum in hac expulsione non consenserit expellens dissolutioni vinculi Matrimonij, nequam censetur injuriam adulterij, postea admissi, condonare; & ideo potest illam objicere ad divortium celebrandum. At conjux dolosè factens impotentiam conjugis, ut dissolvatur Matrimonij vinculum, cum dissolutioni conniveat, censetur temnere ac remittere quodcumque adulterium postea admissum, atque illud reputare, quasi à personà Matrimonij vinculo solutà perpetratum; ac proinde jure caret illud objiciendi. Sicuti eo careret concedens conjugi licentiam adulterandi. Ita Sanchez. Et merito, ut proprio loco videbimus.

359. Sacris initiatus restitutus uxori tenetur reddere debitum.

Non potest petere, juxta Sanchezium.

Impræsentiarum reverto ad quæstionem principalem, quæ erat de initiato Sacris, an restitutus priori conjugii, teneatur reddere debitum conjugii, rationabiliter illud postulanti? Ad quam utique responsio affirmativa valet, nisi habeat justam causam divortij, quæcumque illa sit.

Rogas: an etiam possit petere debitum? Negat Sanchez sup. disp. 99. n. 40. & lib. 10. disp. 9. n. 9. sic ait: Quando innocens (per sententiam divortij separatus) mutarat statum factus professus in Religione approbata, cognita falsitate est restituendus similiter alteri conjugii, cui debitum reddere tenetur, sed non potest ab eo exigere, Quia votum illud castitatis, in Professione emissum, obligavit illum, in quantum ille se obligare potuit absque alterius conjugis præjudicio: ut in simili dicitur cap. Placet, de Convers. conjug. de conjug. qui existimans alterum defunctum, est professus.

360. Est sententia D. Tho. 5. ad 3. in fine: In tali casu etiam si votum Professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur debitum reddere; sed non liceret ei exigere. Idem dicitur de Sacris initiato. ex D. Bonav.

Atque ita docet D. Tho. 4. dist. 35. q. un. a. 5. ad 3. in fine: In tali casu etiam si votum Professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur debitum reddere; sed non liceret ei exigere.

Atque idem dicendum est, si vir erat jam sacro Ordine initiatus. Quia eadem est ratio. D. Bonavent. ead. dist. in exposit. lit. n. 5. *Quæritur, si sententia divortij lata est per errorem, & post vir promotus est ad Sacerdotium, si error Ecclesia & deceptio pateat, utrum reddendus sit uxori, si ipsa non vult continere? Et quod sic, videtur; quia mulier habebat jus suum, & salvo jure mulieris, non poterat continentiam vovere contra voluntatem uxoris. Responsio: Dicendum, quod inducenda est ad continentiam: quia si manifesta deceptio in latone prioris sententia apparet, & ipsa non vult continere, debet vir suus ei reddi. Verumtamen ille non poterit petere debitum, quoniam, quantum in se fuit, continentiam vovit.*

361.

Alios complures Doctores citat ibidem Sanchez.

chez pro hac sententia, ita ut non solum tutior, quod evidens est, sed propter auctoritatem eorum omnino consulenda sit, nisi aliud obstat.

Verum (inquit Dicastillo disp. 7. n. 590.) si ratione agamus, mihi videtur valde difficilis, etiam in principijs ab eodem Sanchez, & quod caput est, ab omnibus ferè receptis, & propter aliqua, quæ videntur inde sequi.

In primis docet Sanchez lib. 7. disp. 34. n. 1. & ab alijs communiter recipitur, dictam Professionem minimè habere vim solemnis Professionis; arg. cap. Quidam, 3. & cap. Placet, 12. de Convers. conjugatorum. Nam eo cap. Quidam, de viro professo, uxore contradicente, ac ad ejus instantiam revocato, sic dicitur. Respondemus, quod votum non tenuit, unde ratione voti ad Monasterium non tenetur redire: ulterius verò non poterit uxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in ejus, sed mulieris, potestate. Unde Apostolus: Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.

Et cap. Placet, de muliere, quæ virum defunctum credens, professa est, ac postea à viro revocata, sic dicitur: Respondemus: quod licet votum ejus usquequaq; non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando Monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius. Redire verò ad seculum non erat in ejus potestate, sed in potestate mariti; & ideo quantum ad ipsam tenuit votum. Consultius itaque dicimus, & congruentius ad salutem, ut ad Monasterium redeat, ubi, bonâ ductâ intentione, Professionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.

In quibus utique textibus ferè expressè dicitur, illam professionem non valere; alioquin foret obligatio permanendi in Monasterio, & altero defuncto ad illud redeundi, cujus oppositum ibi expressè statuitur. Et ratio est; quod conjux dominium corporis sui minimè habeat, ut illud in Religionis dominium transferre valeat.

Secundò (inquit Sanchez sup. n. 2.) constat, votum illud castitatis, in eâ Professione emissum, habere vim voti saltem simplicis, & obligare conjugem, in quantum se obligare potuit: nimirum, ut in eo Matrimonio abstineat se à debiti exactione, & eo per mortem soluto, ab alio Matrimonio incundo, & ab alijs, quæ castitati promissæ adversantur. Quod votum illud conjugem adstrinxerit, quatenus se obligare potuit: at potuit se ad hæc obligare, eum ea non cedant in præsentis Matrimonij præjudicium. Ita hic Auctor.

At statim n. 3. subjungit: sunt tamen hæc intelligenda, nisi conjux ille emitteret votum castitatis in eâ professione, dependentem ab illa, & ex fine immediato permanendi in Religione. Tunc enim in virtute talis intentionis, ad nil voluit obligari, cassatâ Professione illâ.

Quare

Hæc sententia consuetudinaria est.

Ex ratione videtur Dicastillo, difficilis.

Ostendit ex his, quæ alibi docet Sanchez. Primò talem Professionem non esse solemnem per c. 3. de Convers. conjug.

262. Item c. 12. ead.

363. Probatio ratione.

Secundò, Professionem illam habere vim voti simplicis eadem sententia.

364. Limitatio.

Quare ut Professionem irritam faciens maneat voto simplici ligatus, desideratur intentio obligandi se independentem à Professionis valore.

Ius præsumit intentionem se sic obligandi se simili.
Atque eam intentionem præsumit jus, ubi de contraria non constat, ut patet ex cap. *Quidam*, & cap. *Placet*, de Convers. conjug. Sicut dum impuberes, Matrimonio inepti, illud ineunt, præsumit jus e. un. de Desponsat. impub. in 6. voluisse se adstringere, quatenus potuerunt; ac proinde illud valere ut sponsalia, præsumit, quæ in eorum potestate erant contrahere, & in dubio intentionis credo standum esse hæc juris præsumptione. Hucusque Sanchez.

365. Ostinetur dissimulatio. Prima.
Discutiamus singula. Quantum ad hoc simile, profectò multum dissimile est. Etenim sponsalia sunt via ad Matrimonium, & in consensu de præsentibus clauditur virtualiter consensus de futuro; cum enim Matrimonium sit vinculum perpetuum, ut deinceps conjuges unum sint, eo ipso, quòd aliqui consentiunt in Matrimonium, volunt tunc, & pro tempore futuro jungi; ut proinde hæc verba: *Ego accipio te in meam*, claudant hæc: *Accipio te in futurum*. Quid ergò mirum, si jus præsumat istud Matrimonium valere ut sponsalia, nisi constet de expressa voluntate contraria? Nam sponsalia sunt: *Accipiam te*, & nulla est ratio præsumendi, per se loquendo, quòd is, qui aliquam de præsentibus accipit in suam, nolit eam accipere de futuro.

366. Votum simplex non est via ad solemnem Professionem.
At verò in casu nostro, votum simplex non est via ad solemnem Professionem, cum ei non soleat præmitti, sicuti sponsalia solent præcedere Matrimonium. Et ideo sæpius emittitur sine ullo ordine aut respectu ad votum solemne; cum tamen sponsalia non soleant celebrari sine ordine aut respectu ad Matrimonium de præsentibus, utpotè quæ non sunt aliud, quàm promissio futuri Matrimonij.

Secunda, ex Dicast.
Et præterea, ut notat Dicastillo sup. sunt multæ rationes, quæ moveant potius ad præsumendum, quòd in casu nostro conjugatus noluerit se obligare ad castitatem, nisi dependenter à valore Professionis. Atque in primis, majus est periculum, cui expositus est cohabitans cum conjugate in eadem domo, & etiam lecto, & mensa, ita ut ex parte sua nec debitum petere, nec aliquid ad id ordinatum possit præstare.

367. Votum castitatis conjugati potest esse illicitum propter periculum, Perez.
Unde (inquit hic Auctor) graves viri prudentesque Theologi, ordinariè loquendo, putant, votum castitatis conjugati, præsertim si conjuges non sint senes, nec alieni à venere, non expedire, imò posse esse illicitum, ut notavit Perez disp. 51. sect. 6. n. 15. dicens: Tametsi hoc votum, si consideretur secundum se, licitè & validè emitti queat; posse tamen non esse licitum, attentis circumstantijs periculi ventis, & oneris gravissimi alterius conjugis, ut si conjuges sint juvenes & in eodem accubent lecto. Sic ille.

Quod satis commune est.
Tale verò periculum (prosequitur Dicastillo) satis commune est, & media ad servandam

castitatem in Religione sunt meliora, tutiora, & faciliora. Profectò satis præstiterit, si cum divina gratia puritatem servet separatus à consortio & contubernio correlativi sexus ob rei difficultatem. Quid quæso erit, si penes se ad individuam vitæ societatem conjugem habeat, quam nec aspicere possit carnali illo aspectu, qui esse alioquin inter illos solet.

Unde in litteris, quibus sedes Apostolica solet concedere dispensationem in voto castitatis alicujus fœminæ, inter alias causas solet esse, quòd quando votum castitatis emisit, putabat, fore, ut monialis fieret, nec jam suppetant media, ut possit esse monialis; adeoque difficilè credat, ut speret, se servaturam votum in sæculo manendo. Nempè difficilè multò est, in sæculo esse castam, quàm inclusam in Monasterio.

In viris quòque suo modo id ipsum cernere licet, cum in multis periculis versetur, etiam Religiosus in sæculo, à quibus procul est in Religione. Non ergò (nisi aliundè constet aliud) centeri debet voluisse manens etiam in sæculo se obligare, mansurus (ut putabat) in Religione sine his periculis. Usque adhuc Dicastillo.

Hercule non dubito, quin ex centum fortè non unus inveniretur, qui interrogatus post invalidam Professionem, responderet: *Volui me obligare voto simplici castitatis*. Et ex centum impuberibus, qui Matrimonium celebrassent, si interrogarentur, fortè nec unus reperiretur, qui non diceret: *Volui me obligare eo modo quo poteram*, scilicet ad contrahendum in futuro, si non poteram contrahere de præsentibus. Igitur meritò Ecclesia præsumit hanc voluntatem impuberis; non video autem, quo fundamento generaliter possit præsumi illa voluntas conjugati.

Textus, reponit quispiam, sup. allegati sunt plani, à quibus non licet discedere. Respondetur: in casibus, ibi expressis, non solum fuit votum solemne, sed etiam simplex castitatis superadditum. Siquidem in cap. *Quidam*, dicitur: *Promisit enim, se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat*. Nempè (inquit Dicast.) fieri potuit, ut cum invitus revocaretur ad sæculum, fervore quodam ac devotione ductus, tunc quando cogebatur exire, & simul esse cum uxore, promitteret, se saltem velle servare, quod poterat; scilicet, debitum non exacturum, & de hoc tandem meritò subjungere potuit, & subjunxit Pontifex: *Quod in ejus potestate erat, & quoad hoc votum tenuit*.

Simile quid (prosequitur idem Auctor) suspicari licet de casu cap. *Placet*, ubi fœmina, putans maritum mortuum, intravit Monasterium; & cum etiam, repetente marito, revocaretur in vita, vel etiam in ipso ingressu aliqui, vel aliqua moniales adhuc dixissent, quid si maritus superstes sit? Illa præsentibus fervore promississet, se nolle amplius uti marito, ideo Pontifex etiam potuit dicere: *Promisit enim intrando Monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius*.

Et quidem, nisi pro casu, quo maritus superstes esset, & compareret, eamque revocaret, non

368.

Et propter quod solet Papa dispensare.

369.

Tertia differtentia.

objectio solvitur.

Expenditur d. c. Quiddam.

370.

Item d. cap. Placet.

erat materia promissionis, non exigere carnis debitum. Quod enim debitum poterat exigere, quæ tunc fiebat religiosa, & maritum credebatur mortuum? Quis poterat illi jam amplius debere debitum carnis, ut illa id non exigere promitteret? Signum ergo est, quod id promissit, casu quo maritus non esset mortuus. Unde non mirum, quod Pontifex censeret illam obligatam, etiam pro casu, quo maritus adhuc viveret, atque adeo Professio non valeret. Ita Dicastillo.

371. Qui ibidem sic argumentatur contra communitatem sententiam. Non minus essentielle est statui Religioso paupertas & obedientia, quam castitas: ergo sicut ex professione illa invalida resultat votum simplex castitatis servandæ, in quantum potest sine præjudicio alterius conjugis; ita resultare deberet similis obligatio paupertatis ex voto simplici (idem dic de obedientiâ) & sicut, postquam liber est à vita conjugali: per mortem conjugis, tenetur plenè totam materiam castitatis servare, ex vi illius Professionis, ita ut, quàmvis non valeat ut votum solemne, propter aliquem acceptationis defectum, valeat eo modo, quo valere potest, nempe ut simplex; eodem modo dicendum fit de duobus votis paupertatis & obedientiæ, ad quæ servanda, soluto Matrimonio, plenè teneantur. Sic ille.

372. Respondet Suarez to. 3. de Relig. lib. 7. cap. 2. n. 13. jus nihil tale de illis explicavit, & non oportet extendere præsumptionem rigorosam. Deinde; non habet locum in eis eadem ratio; quia illa vota rarè fieri solent extrà statum religiosum, & specialiter videntur aliquo modo repugnare cum statu Matrimonij & obligationibus ejus, & ideo sic proficiens non præsumitur, voluisse se ad talia vota obligare, Professione nullà existente. Hæc ille.

Aliud discrimen. Adde aliam disparitatem; quod in primis obedientia respiciat hominem, cui debeat quis obedire: cum ergo non teneatur obedire Superiori Religionis, quia obedientiâ ipsi invalidè fuit promissa; jam de novo debet vovere obedientiam, ut obligaretur alicui obedire; at verò castitas solum respicit Deum tali casu, & solum respectu illius obligat. Quantum ad paupertatem, illa nequit servari extrà Religionem communi & ordinario modo, castitas autem à multis observatur.

373. Si dixeris: invalidè ordinatus non tenetur simplici castitatis voto: ergo nec invalidè professus.

Differentia inter invalidè ordinatum, & invalidè professum, ex Sanchez, & Barb. Sanchez lib. 7. disp. 27. n. 13. ex Barbosa Rubr. ff. Solutio Matr. 2. p. n. 100. hanc tradit disparitatis rationem. Quia cum castitas sit essentialiter annexa statui religioso, non verò Ordini sacro; sed ex statuto Ecclesiæ tamquam accessoria statui, & tacite in ejus susceptione promissa: hinc est, ut proficiens in Religione, committat per se & principaliter votum castitatis; quàmvis ergo non valeat, ut solemne, propter aliquem acceptationis defectum, valebit eo modo quo valere potest, nempe ut simplex: at suscipiens Ordinem sacrum, non emittit per se &

principaliter votum castitatis, sed accessoriè, & in consequentiam statûs, ob Ecclesiæ constitutionem. Quando igitur principale non valet, id quod venit in consequentiam, nullum effectum producere potest; l. 178. ff. de Reg. juris: Cum principalis causa non constet, plerumque ne ea quidem, qua sequuntur, locum habent. Ita Sanchez.

Infero ego: Ergo cum principalis causa consistit, ea, quæ sequuntur, locum habent. Atqui in casu nostro Ordinatio fuit valida: ergo ordinatus quàmvis teneatur reddere debitum, e quidem nequit id exigere; quia professio non valet.

Hæc dicta sint disputationis ergo, non resolutionis. Quæ igitur resolutio? Hæc & alia, quæ omitto (inquit Dicast. sup.) dixerim, ut ostendami non esse tam clarum, aut certum, ut putatur, quod maneat prædicta obligatio non exigendi debitum, & servandi plenè castitatem, soluto post mortem conjugis Matrimonio. Nec defuncti, qui sentiant, liberum esse talem conjugem ab obligatione non petendi. Quia tamen gravitas & multitudo Doctorum est pro opposita sententia, quos refert Sanchez lib. 10. disp. 9. n. 9. non ausum, præsertim in præxi, affirmare ab ijs recedendum. Quàmvis (ut hoc obiter notem) non Omnes satis clarè loquantur, & Abulensis, quem ibi refert, nihil de hoc dicat, ut legenti constabit. Ita hic Auctor.

Interrogas: quinam sentiant, liberum esse talem conjugem? Respondet Richardus & Astenfis, qui ultimo loco referunt eam sententiam, & nullo signo videntur ostendere, sibi non placere. Do ipsa verba Richardi, quæ lego 4. dist. 34. & 3. q. 2. ad 3.

Ad tertium Dicendum; quod major est falsa, quia separatio fuit facta per errorem, in quantum æstimabatur maleficium perpetuum, quod perpetuum non erat: unde post contractum Matrimonium semper manserunt, secundum judicium Dei, veri conjuges: unde vir suscipiendo Ordinem sacrum, uxori præjudicare non potuit: suscipiendo tamen non peccavit: quia per ignorantiam invincibilem seu probabilem fuit excusatus.

Sed utrùm suscipiendo illum Ordinem sacrum, sibi præjudicaverit, quoad hoc, ut sibi non liceat ab uxore debitum exigere, dubium est. Videtur enim Aliquibus, quod sibi exigere non liceat, quantumvis reddere teneatur: quia votum, quod sacro Ordini est annexum, tenuit, quantum ad illud, quod erat in potestate viri, quàmvis non quoad illud, quod erat in potestate mulieris: in potestate autem viri est exigere, sed quantum ad reddendum corpus viri erat in mulieris potestate. Ecce sententia communis cum suo fundamento. Sequitur apud eundem Auctorem,

Alij dicunt: quod ille suscipiendo Ordinem sacrum, nec mulieri, nec sibi præjudicat, quoad hoc, quin liceat sibi petenti reddere debitum, & exigere; quia ignorantia invincibilis, seu probabilis, cum ab utroque præjudicio excusavit:

374. Illatio Auctoris.

Aliqui censent conjugatum in casu proposito esse liberum ab obligatione castitatis.

375. Iste iur. Richardus & Astenfis juxta Dn. cast.

Referunt verba Richardi.

376. Sententia communis.

Sententia pro qua Rich. citatur.

nisi

nisi enim existimasset solutum fuisse vinculum Matrimonij inter ipsum & mulierem, sacrum Ordinem non suscepisset. Unde nec ad votum continentia se obligare intendebat, nisi cum conditione implicita, scilicet si esset totaliter, & secundum veritatem, ab illo conjugio liberatus. Hæc ille. Et consimiliter loquitur Astensis (citans Richardum) 2. part. Sum. lib. 8. tit. 29. a. un. q. 7.

377.
Iuazum
Auboris.

Equidem, ut dicam, quod sentio, talis vel habuit intentionem absolutam suscipiendi sacrum Ordinem, vel tantum conditionatam, si esset totaliter à conjugio liberatus. Si hoc, cum tali casu Ordinatio fuerit invalida, nil mirum, si nullam contraxerit obligationem servandi castitatem, quæ non annectitur, nisi ordinationi valida, ut sup. dictum est. Sin autem habuerit intentionem absolutam, atque adeo validè fuerit ordinatus, estò ex vi voti non teneretur, non video, quare non teneatur ex præcepto Ecclesiæ ad servandam integram castitatem, soluto Matrimonio per mortem conjugis.

Porrò quòd durante Matrimonio nequeat petere debitum, res non est omninò certa; & posset quis suspicari, si votum non obliget, quia conditio implicita non subsistit, neque Ecclesiam velle obligare, propter notabilem difficultatem, tum ex parte ordinati, tum ex parte conjugis; & si ve petendo, si ve reddendo copuletur ordinatus suæ uxori, æquè repugnat fini, ab Ecclesia intento, qui est, munditia castitatis, planè conveniens statui Ecclesiastico.

178.
Obiectio.

Sed dicit aliquis: ordinatus ante Matrimonij consummationem potest intrare Religionem, & sic perfectè observare castitatem.

Solutio ex
Richardo.

Ad hoc potest dici, secundum Aliquos (inquit Richardus sup.) quòd ille tenetur Religionem intrare, & ad hoc debet per iudicem compelli, non ad Matrimonij consummationem; quia ex quo sibi patet via, per quam potest licite servare votum continentia, quòd annexum est Ordini sacro, tenetur illam eligere: quilibet enim vovens tenetur facere illud, quòd potest, ad hoc, ut votum servet, quòd fecit.

379.
Alia solutio
ex eod.

Alijs autem videtur, quòd si ille suscipiendò Ordinem sacrum; credebatur per hoc Matrimonium inter ipsum & mulierem posse solvi, eò quòd erat ignarus juris, non tenetur Religionem intrare; sed debet compelli ad Matrimonij consummationem, nisi mulier velit continere: cum enim longè fortius sit votum professionis in Religione & arctius, quam votum continentia tantum, durum videtur dicere, quòd ad hoc teneretur, cum ad hoc nunquam intenderit se obligare, nec explicitè nec implicitè: illi tamen non licebit debitum ab uxore exigere, quia non exigere est in sua potestate. Hucusque Richardus.

Declaratur
mens Ri-
chardi.

Ubi satis ostendit, quidquid dicat Dicast. sup. (qui non videtur ad hæc verba: *illi tamen non licebit* &c. attendisse) satis, inquam, per hæc verba ostendit, sibi non placere sententiam, quæ liberat talem ab obligatione non exigendi debitum. Et hæc tamen quidem de impotentia perpetua.

Sequitur controversia de impotentia temporalis, & prima quidem: an & quo jure dirimat Matrimonium. Pro ea instituitur

CONCLUSIO VIII.

Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium jure naturæ: Dirimit jure Ecclesiastico, donec masculus annum 14., & puella 12. impleat.

Impotentia, quæ cessat tempore, aut præter Divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potest removeri, merito appellatur temporalis, & distinguitur contra impotentiam perpetuam, quæ nec tempore cessat, nec præter Divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potest removeri. Hanc diximus, & Conclus. 2. diffusè probavimus dirimere Matrimonium; non tantum jure Ecclesiastico, sed etiam jure naturæ. Illam in præsentem Conclus. assero, non dirimere Matrimonium jure naturæ; sed nec jure Ecclesiastico, nisi in casu, quo impuber attentat contrahere.

Quòd in nullo casu dirimat jure naturæ (suppono conjuges absolutè consentire, & non sub hac conditione: *si jam potentes sint*) probatur: quia non repugnat ex natura rei, transferre dominium corporis, pro nunc impediti, si speratur pro tempore futuro fore aptum usui illi, ad quem translatio illa dominij per se ordinatur. Sive, ut Alij dicunt: potest dari in præsentem jus ad actum conjugalem postea perficiendum. Sicuti qui in præsentem non est solvendo, si tamen sit spes fore in futurum, validè emit merces; & proinde obligat se ad solvendum pretium.

Imò de factò hoc contingit in quolibet Matrimonio; non enim quis accipit jus utendi corpore pro statim, ita ut statim possit exigere debitum, & alter teneatur reddere; sed dumtaxat post bimestre, ut patet ex alibi dictis. Quid si ergò bimestri elapso fiat potens, qui jam impotens est, quæ potest assignari ratio naturalis, quare tale Matrimonium non valeat? Cur putas, impotentiam physicam pro tantillo tempore potius impedire validam translationem dominij corporis, quam impotentiam moralem?

Quia, inquis, impotentia moralis, etiam perpetua, non invalidat; quanto minus temporalis? Sed impotentia perpetua physica dirimit: ergò etiam temporalis, scilicet pro tempore, quò durat. Quæ enim disparitas?

Respondetur: Matrimonium contrahitur non solum pro tempore, pro quo durat impotentia physica, sed pro perpetuo; atque adeo etiam pro tempore, quò ablata erit impotentia.

Planè, reponit quispiam, & idèo valet pro hoc tempore, & non pro alio, quò impotens est.

Respondet: valere pro omni tempore, Quia talis

380.
Qua sit
impotentia
temporalis?

381.
Probatur
quòd jure
naturæ non
dirimat
Matr.

Confirmat
tur.

382.
Obiectio.

383.
Injuria.

384.
Diluitur.